

Kandidaat-raadslid Seçil Arda: Het was niet: hoepla een buitenlander op de lijst (1986)

Sieth Delhaas

Hervormd Nederland, 8 maart 1986

Inleiding

Voor de gemeenteraadsverkiezingen in Enschede stelde de Turkse Seçil Arda (35 jaar), ingenieur textiel-chemie, zichzelf kandidaat. Ze vindt Nederland het Mekka voor buitenlanders, van de vrouwenbeweging en voor politieke veranderingen.

Al heel jong had Seçil gebrek aan ruimte binnen de Turkse cultuur. Vanaf een bepaalde leeftijd mag een jong meisje niet meer 's avonds op straat zonder begeleiding, want mannen zijn gevaarlijk en ondanks de liberale sfeer in haar ouderlijk huis – haar moeder was lerares en haar vader directeur van een lyceum – ging de sociale controle van de kringen waarin haar familie zich bewoog, de studente scheikunde steeds meer drukken. 'Mannen worden heel offensief opgevoed en meisjes erg defensief; je wordt vaak aangeraakt en aangesproken op straat. Dat wekte in mij niet een defensieve, maar juist een agressieve houding en weerstand. De discussie daarover kon ik met niemand voeren. Ik werd als een komische figuur beschouwd. Van feminisme en vrouwenrechten was toen nog geen sprake. Ik had het idee, dat het anders kon, dat er andere samenlevingen zijn waarin het anders gaat.'

Vragen om reformatie

Seçil begon zichzelf steeds meer te vergelijken met jongens en mannen, die zogenaamd in alles beter zijn. Ik wist, ik kan het zeker zo goed en misschien wel beter. Ik had betere cijfers op school, was goed in wiskunde en algebra. En toch mocht ik bepaalde dingen niet en de enige reden is dat mannen de wetten hebben gemaakt. Ik vind dat dat allemaal veranderd kan en moet worden.'

Van de godsdienstige regels hadden haar ouders zich al vrijgemaakt na de secularisatiepolitiek van Atatürk (1880-1938), maar de ethische waarden zoals naastenliefde en respect voor de godsdienst waren levende onderdelen van haar leefsfeer. Ik zag, dat ook in de fanatieke godsdienstige gebruiken geen logica zat. Toen de koran werd geschreven, was wijn waarschijnlijk de enige alcoholische drank die verboden werd, omdat mensen iets duivels krijgen als ze teveel drinken. Maar wat doen die mensen nu, die gaan borrels en bier drinken in plaats van wijn en denken daarmee de regels niet te overtreden. Dat is toch geen ethiek. Zulke regels vragen om reformatie.'

Toen ze besloot in 1970 naar Duitsland te vertrekken, ging ze met de volledige instemming van haar familie, die beseftte, dat het beter voor haar was en zelf voelde ze, dat ze meer kon bereiken dan thuis in haar land. Voordat ze haar studie, die ze in Istanbul was begonnen, aan de Bergische Universiteit in Wuppertal kon voortzetten, maakte ze zich op het Goethe-instituut in München de Duitse taal eigen. Bovendien moest ze volgens de Duitse regels eerst een stageperiode doorlopen in haar vak.

‘In die tijd speelde de energiecrisis, de terreur rond de Olympische Spelen in München in 1972, de aanslagen van de Baader-Meinhoffgroep, de economie werd slechter en plotseling zat ik midden in de politiek. Naast mijn studie begon ik onmiddellijk met vormingswerk en volwasseneneducatie en vanaf 1975 met de vrouwenbeweging en werd ik medeoprichtster van een *Blijf-van-mijn-lijf huis* in Wuppertal. Als je hier komt, in de West-Europese landen, zie je hoe de gastarbeiders leven. In Turkije had ik daar geen idee van en je hebt al gauw door, dat het hier veel minder rooskleurig is, dan werd voorgesteld.

Ik wilde vooral de vrouwen allereerst de taal bijbrengen. Door mijn taalstudie aan het Goethe-instituut beseftte ik hoe belangrijk dat was en via die taalstudie begon ik aan hun emancipatie. Niet rechtstreeks, maar ik liet hen een film zien over conflicten binnen het gezin of over vrouwenmishandeling. Ik ging daar niet op in, maar zei: schrijf hier maar een stukje over en ga er samen in het Duits over discussiëren. Daarnaast deed ik groepswork met buitenlandse jongeren en gevangenen.’

Actieve politiek

Ze is een feministe van het eerste uur.

‘Ik voelde oók in Duitsland: ik hoor bij vrouwen. Ik kan alleen iets doen als ik met hen ga samenwerken. Ook in deze zogenaamde hoogbeschaafde maatschappij zag ik parallellen van gevangenschap van vrouwen. Misschien wat andere structuren, maar toch niet zoveel anders dan in Turkije.

Ik werd benaderd door artsen, omdat ze soms al voor de derde keer een buitenlandse vrouw in het ziekenhuis kregen, die door haar man in elkaar was geslagen. De subsidie voor een vrouwenhuis was toen bij de gemeente niet zo makkelijk los te krijgen.

Wuppertal was niet progressief en de gemeente had geen behoefte aan zo’n huis. Men vond het flauwekul: want er wordt geen vrouw door haar man geslagen. Wij waren maar een stel lesbische vrouwen, die met elkaar wilden knoeien. Dan denk je: waar ben je mee bezig, je moet hier ook van de grond af beginnen met acties, praatjes in het gemeentehuis. Als actievoerende leer je met die heren praten, argumenteren. Je zit aan de andere kant van de politiek.’

Manager

In het bedrijfsleven, waar ze eerst haar stages liep bij Bayer en Hoechst, ervoer ze het keiharde van die wereld: ‘Het was een absolute revolutie voor mij. Een wereld, die alleen maar consumptie- en produktie-gericht is’.

In die mannenwereld voelde ze zich geaccepteerd, maar ‘dat is sterk afhankelijk van hoe je functioneert in je vak, hoever je je aanpast, hoe je met de dingen omgaat. Ik ben niet

masculien geworden, maar ben trouw gebleven aan mezelf en toch kon ik binnen de spelregels wel werken.

Ik merkte, dat er bepaalde grapjes circuleerden over vrouwen, want met chemische textiel komt je ook met mode, vormen en kleur in aanraking. Ik heb onmiddellijk gezegd: jongens, dat wil ik niet horen. Daar snappen ze niets van, want tot dan toe was dit soort gein normaal. Je werkt in een omgeving, die vol hangt met kalenders met naakte vrouwen en soortgelijke afbeeldingen en dan komt er ineens iemand, die zich daartussen niet lekker voelt en dat ook nog zegt. Dat was voor beide partijen niet gemakkelijk.

Ik probeerde ook de vrouwen op mijn afdeling te mobiliseren, zodat ze niet altijd koffie zetten voor de mannen. Op 8 maart, de Wereldvrouwendag, heb ik ze opgeroepen een uurtje symbolisch het werk neer te leggen. Vrouwen beklagden zich, dat zij minder verdienden dan mannen in hetzelfde werk. Maar ze voelden er niets voor. In die tijd sloot het ene na het andere bedrijf en ze waren bang voor ontslag, ondanks de scheve situatie op hun werk.

In feite willen vrouwen vaak met rust gelaten worden. Toen heb ik de vrouwen uit de fabriek en van kantoor bij me thuis gevraagd voor een etentje met de bedoeling: solidariseren en praten over de misstanden op het werk. Dat is wel gelukt en ook nu ik er weg ben, gaan ze ermee door. Het is alleen belangrijk, dat ze één avond per maand heel bewust weggaan uit hun gezin, niet koken en dat thuis ook moeten regelen.

Met al die kleine dingen merk je, dat in de bedrijven de revolutie voorbij is, de recessie is er, de controle van de baas is terug zoals in de vroegkapitalistische structuur. Niemand durft zijn mond meer open te doen.'

Seçil bracht het tot de leiding van het management in het Gronause concern. De geboorte van een baby bleek fataal voor haar carrière. Ondanks haar uitstekende zesjarige staat van dienst werd ze op subtiele wijze het bedrijf uitgewerkt. Aan het begin van haar zwangerschap speelde ze open kaart met haar baas. Ze had zichzelf gezworen door te gaan, had met haar man gezorgd voor prima kinderopvang, zodat zelfs haar regelmatige zakenreizen naar Amerika, Frankrijk en Italië niet van haar programma zouden moeten verdwijnen.

Seçil: 'Hij geloofde mij misschien niet en toen mijn zwangerschapsverlof inging, heeft hij onmiddellijk een man aangesteld, die alle faciliteiten heeft: geen kinderen krijgt, thuis wordt verzorgd. Dat is wellicht veiliger dan een vijfendertigjarige vrouw. Hoewel hij had moeten gaan toen ik na mijn verlof terugkwam, ging hij niet van mijn stoel af. En ik zat plotseling weer in de positie van jongste bediende, ergens tussen geschoven, zonder dat er ooit één woord over gerept was.

Zij bepaalden al bij voorbaat, dat ik die baan niet meer kon waarmaken omdat ik een kind gekregen had. Met allerlei subtiele en technische trucs ben ik tenslotte per 31 december ontslagen. Ik had zelf weg kunnen gaan, of voor het gerecht kunnen doorvechten, maar al die spanningen zouden ten koste van mijn kind en mijn gezondheid zijn gegaan.'

Mekka

In het Duitse stadje, vlak over de grens, met zijn plattelandsstructuur bleek het voor een vrouw-alleen niet aangenaam wonen. Seçil oriënteerde zich buiten haar werktijden op Enschede en daar leerde ze tijdens een opera-uitvoering haar man kennen. In 1980 vestigde ze zich in Enschede en begon zich politiek te oriënteren. 'Het heeft wel tijd gekost de

verschillende partijstructuren te leren kennen. In Duitsland gold Nederland al als een voorbeeld, en niet alleen voor mij, maar voor de hele progressieve intellectuele hoek. Nederland is in zekere zin het Mekka waar je veel dingen kunt realiseren.'

In de praktijk is dat Mekka haar wel wat tegengevallen, nu ze er zit. Maar in vergelijking met Duitsland zit men hier goed, vindt ze. 'Nederlanders zijn geboren liberalen, als ik het goed inschat, vrijheidsvechters en -denkers. Niet de Amerikaanse ideeën over vrijheid. Buitenlanders kunnen hier makkelijker integreren, worden sneller opgenomen.'

Ze geeft toe, dat haar zonnige zienswijze daarop gebaseerd zou kunnen zijn op het intellectuele en bevoorrechte niveau waarop ze zichzelf bewegen kan, maar 'er zijn nuances. Nationaal is er wel het bedreigde gevoel voor alles wat vreemd is, maar dat heb je overal. Het is hier ook mogelijk, dat bedrijven buitenlanders voor veel minder loon laten werken en zelfs zwart. Toch zie ik nuances. Ik ben nooit afgedaan omdat ik zwart haar heb. In Duitsland gebeurde dat wel. Vooral in de generatie van oude mannen. Bij hen zit het nog diep, zodat je denkt: in welk concentratiekamp hebben die dan wel gewerkt?'

Ik, Ali

De veronderstellingen, die na het verschijnen van Günther Wallraffs boek 'Ik, Ali' zijn geuit, dat dit soort mensonwaardige verschijnselen ook in ons land voorkomen, beaamt ze. 'Toch was de principiële vijandigheid naar buitenlanders sterker. Het is een feit, dat de actieve generatie van de Tweede Wereldoorlog nog op de belangrijkste plekken zitten waar de beslissingen vallen. Vooral in het concern waar Wallraff het over heeft, zitten topmensen met een fascistisch verleden.

Ik heb daar zelf ook gewerkt als vertaalster voor de Turken. De spreekbeurten van de vakbond en de ondernemingsraad vertaalde ik. Maar de bedrijfsleiding was daar op tegen. Ze vonden, dat die arbeiders het Duits maar in hun vrije tijd moesten leren. Ze voelden er niets voor daar geld in te steken. Ze hebben duizenden arbeiders naar hun bedrijf gehaald, maar hen de kans onthouden de taal te leren. Ze hebben enorm veel tegen die 'rot Turken', maar ze zijn makkelijker, want ze kunnen hun mond niet open doen en kunnen zich niet verdedigen en doen het moeilijkste werk voor de hoogoven waar het 1200 graden is en waar geen enkele Duitser meer wil werken.

In Nederland is er een wettelijke tolerantie als basis, dat geeft een gevoel van ruimte en maakt het leven wat aangenamer voor de buitenlanders en de sociale wetgeving is helemaal niet te vergelijken. Daarom is het voor mij hier ook plezierig aan politiek te doen.'

Stad met problemen

Seçil ziet aanknopingspunten om veranderingen te beginnen en uit te bouwen. Haar keus voor de Partij van de Arbeid is doelbewust. 'Het is een grote partij met een grote fractie in deze stad en je kunt veel meer realiseren dan met een nieuwe minderheid. Ik ben pas een jaar lid en ik heb eerst eens in de werkgroepen rond gekeken. Enschede is een rooie stad waar de PvdA een absolute meerderheid heeft. Je merkt, dat je als partij voor een grote verantwoordelijkheid staat. Ook zonder de aanstaande verkiezingen in het zicht zou ik me aangesloten hebben. Enschede heeft een eigen traditie als textielstad en heeft ook voordat de grote stroom buitenlanders naar Nederland kwam, al buitenlandse arbeiders gehad. Toen ik

me dus kandidaat stelde, was de partij ook echt kritisch. Het ging niet zoals op vele andere plaatsen van: hoepla, maar een buitenlander op de lijst en dan maken we een goede beurt en zitten comfortabel. Ze hebben me echt getoetst aan de normen en eisen, die zij stellen aan alle kandidaten. Ik moest me echt bewijzen en het werd me eerder moeilijker dan makkelijker gemaakt.

Ik weet niet of het ongebruikelijk is jezelf, zonder achterban, kandidaat te stellen. Maar ik kan toch niet wachten tot ze mij komen vragen? Ik wilde het altijd al. Ik zie nog zoveel punten die moeten worden gecorrigeerd. Enschede is een stad met veel problemen. De structuur is door de economische problemen verzwakt en we hebben het hoogste werkloosheidspercentage van het hele land.

Er zijn grote verpauperingsproblemen, en een enorme criminaliteit, die parallel loopt met de werkloosheid. We zitten in een grensgebied, er móet aan kinderopvang worden gewerkt. Er is veel te doen.'

Hoewel Seçil na haar aanmelding als drieëntwintigste op de groslijst, dus op een onverkiesbare plaats, terecht kwam, werd ze na enige tijd als zestiende geplaatst. 'Nu zijn er vijftien zetels', verduidelijkt ze, 'maar we zijn er zeker van dat de PvdA dit keer zeventien of achttien zetels haalt. Toen ik op nummer drieëntwintig stond, verschenen er korte biografieën in de plaatselijke krant.

Ik heb naast textiel-chemie ook korte tijd economie gestudeerd. Ik kwam van de harde sector en had ook veel vormingswerk gedaan, ik had ervaring, was Turkse en toen kwam er commentaar van buitenaf: is die niet goed genoeg? Toen barstte het los: koppen in de krant en ik werd benaderd door Turkse groepen: 'hoe kan dat?' en: 'wij willen je graag'.

Hoewel de Turkse moskee die vaak als rechts en fanatiek wordt afgedaan, mij niet kende en een eigen kandidaat naar voren had geschoven, stelden zij zich toch achter mij. Je moet je voorstellen wat dat betekent: een vrouw en bovendien nog met een Nederlander getrouwd, terwijl ik niet bij de islam betrokken ben. Dat is heel positief.

Ik kreeg ook schattige reacties van Nederlanders: kunnen we iets voor je doen met voorkeurstemmen, ik stem niet op de PvdA, maar wel op jou. Er kwam veel solidariteit vanuit de bevolking. Daarnaast was ik toevallig op het administratiekantoor. Onze medewerker opende net de post en daar stond zwart op wit: 'Als vurige PvdA-man zie ik, dat jullie een Turkse kandidate op een verkiesbare plaats hebben gezet. Ik zie dat als landverraad, schandalig.'

Hier is gelukkig geen Centruumpartij, maar hij zou op een vergelijkbare partij stemmen in maart. Dat komt ook voor, maar ik vind dat dit moet kunnen in een democratisch systeem. Velen zien buitenlanders als een bedreiging. Misschien denkt men, dat ik de kerken wil laten sluiten. Ik zie het als mijn opgave te tonen, dat ik niet boosaardig ben. Ik zou die man erg graag willen ontmoeten en hem van het tegendeel overtuigen.

Nee, ik ben niet van plan me speciaal voor vrouwen of etnische minderheden in te zetten. Natuurlijk kan de gemeente haar voordeel doen met mijn kennis van de Turkse taal en mentaliteit, maar ik wil er niet uitsluitend voor hen zijn'.

Geen kroonprinses

Ondanks de feminiseringsprocessen in de kleine linkse partijen heeft ze omwille van de grotere mogelijkheden voor veranderingen als feministe toch voor de PvdA gekozen: 'Het is niet helemaal een mannenbolwerk', vergoelijkt ze. Op de lijst van zeventien potentiële kandidaten staan acht vrouwen genoemd. Dan kun je niet meer van vrouwvijandigheid of masculinisme spreken.

Er is binnen de partij een grote feministische beweging. Landelijk komt dat op de verkiesbare plaatsen niet voldoende tot uitdrukking. Ik heb ook kritiek, dat er geen enkele vrouw als lijsttrekker in aanmerking komt in de landelijke politiek. Bovenaan staat een aantal kroonprinses, en er is nog geen kroonprinses bij. Dat is niet goed. Dat vertel ik overal.

Ik wil daar iets aan doen. Vrouwen moeten meer militant worden binnen de partij. Ik denk zeker, dat ik het af en toe benauwd zal hebben. Er is te weinig ruimte binnen de partijstructuur. Er zijn zoveel stromingen. En vrouwen zijn ook niet altijd vrouwvriendelijk. Sommige vrouwen hebben mij juist niet ondersteund. Ze zagen in mij een concurrente. Dat is erger dan mannen, die geen begrip hebben voor feminisme.

Ik zie wel een duidelijke opgave extra attent te zijn op de positie van buitenlandse vrouwen. Onlangs is hier een opvanghuis voor islamitische vrouwen geopend. Zij willen toch liever een eigen huis. Zulke dingen van de basis kun je in je eigen partij aan de orde stellen. Via mijn contacten met Kamerleden kun je ook proberen iets te doen aan de wettelijke positie van buitenlandse vrouwen.

Remigratie

Door de remigratie doen zich nieuwe moeilijkheden voor. Er zijn veel vrouwen, die niet met hun man terug willen en hier willen blijven met de kinderen. Maar zo'n vrouw heeft geen enkel vergunningsrecht en is totaal afhankelijk van haar man. Het komt ook voor dat ze al gescheiden zijn, maar wat haar verblijfsvergunning betreft valt ze toch nog steeds onder die van haar ex-man. Die man wilde terug naar Turkije en ondanks hun verbroken huwelijk moest die vrouw toch mee terug.

Er is dus nog veel werk aan de winkel. Ik zie wat mij betreft onbegrensde mogelijkheden door de contacten met allerlei stichtingen en organisaties aan de basis, zodat je uit de praktijk kunt aandrazen waar zaken verkeerd zitten.

Onlangs was ik uitgenodigd in het gasthuis van de Turkse moskee. Daar zaten jongeren, die hun middelbare schoolopleiding in Turkije niet hadden kunnen afmaken. Ze konden hier niets meer beginnen. Of ik daar niet eens met anderen over kon praten. Die jongeren wilden graag verder studeren. Uit mezelf zou ik er nooit achter gekomen zijn. Zo'n punt krijg je mee en dan ga je naar oplossingen zoeken'.